

Stefánia

RIPORT • KULTÚRA • TUDOMÁNY • ÉLETMÓD

Addig a végére is követték a szerb lapkiadót,
de néhány perccel a halálos lövés előtt eltűntek
a környékről

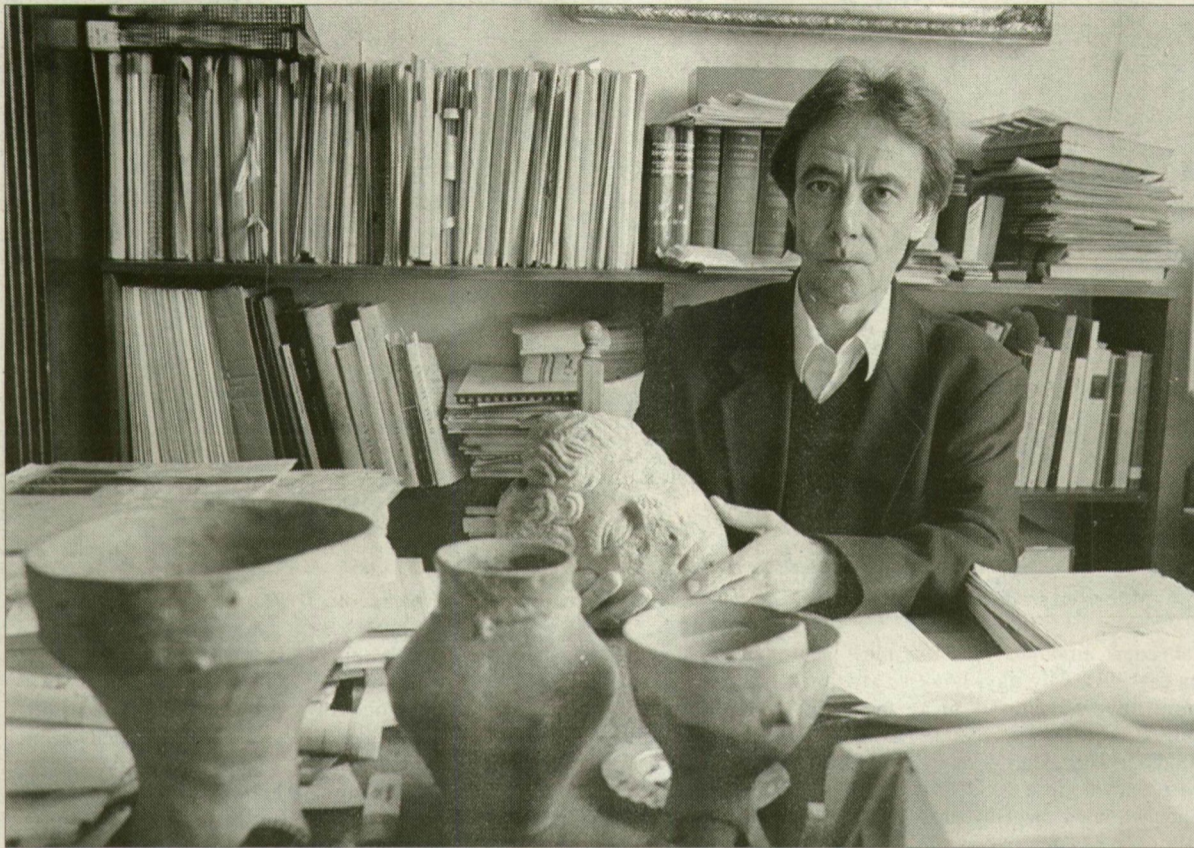
Kosztolányi Dezső a filléres vonaton utazott
1934-ben Szegedre. Az ember tragédiája egyik
előadására

A feleség kilátásba helyezte:
vagy a madárpókok vagy ő

Legrégibb szegedi templomunk romjai?

Többet ér az aranybuzogánynál

Akkor találkoztam először dr. Horváth Ferenc szegedi régésszel, amikor Csengele középkori templomának romjainál ásatott. Száraz tél volt, 1975 januárját írtuk. Trogmayer Ottó „rideg régésztartásához” tartozott, hogy akkor is dolgozni kellett, amikor elgémberedett kezükkel alig foghatták az ecsetet. Visszatekintve is hasznosnak tartja ezeket a megpróbáltatásokat. Kúnok csontjait találta, azóta szoktam hergelni az ismert régészekkel együtt: ha aranybuzogányt találtak, szőlőjüket. Hogy hány régészeti ásatás részese volt már, kapásból nehéz lenne megmondanunk, de tény, most nem kellett messzire mennie. Kanyújtásra a múzeumtól, az egykori vár tövében tárta föl Szeged talán legrégibb templomának alapjait. Sokszorosan többet ér az aranybuzogánynál.

A gótikus templom díszes kapuja és felmenő falai is előkerültek. (Fotó: Schmidt Andrea)

Illik tudnunk, 1882-ben bontották le a várat. Ma sajnáljuk, akkor szinte követelték a szegediek, hogy lehetőleg legtöbb tünjön el belőle. Közutalát tárgya volt azért is, mert katonai parancsnokság székelt benne, meg azért is, mert hírhedtet börtön volt. Beázott, nedvespenészes falai között istállóknak is rossz volt, de rab betyárok tönkretételére a legjobb. Azt is tartották róla, a török építette, ideje volt, hogy megszabaduljanak tőle. Akkor az számított öregátkosnak. Boldogan bontották, a telekárak is sietteték a földszámolást, és a falából kiszedhető téglá értke is.

A középkori Szeged legrégibb temploma?

Üvegétőt álmodtak a romok fölé nemrég, hogy védjék a beázástól, megfelelő kiállítási területhez és raktárhoz jussanak. A helyreállítási munkák során a fűtő vette észre, régi alapokat harapdálnak már a markológépek. Egy hónapra fölfüggesztették a munkát, csatasorba álltak újra az egyetem régész hallgatói, hamarosan előtűnik állt a régi vártemplom két vastag alapja.

– Valóban a vár temploma volt? – kérdeztem dr. Horváth Ferencet.

– Látod, még ezt se tudjuk pontosan. A régi vár területén volt, az biztos, de hogy melyik épült először, még megfejtésre vár. Félig tudtuk csak föltárni, vissza kellett temetnünk. Méretét se tudjuk, a kolozsvári Farkas utcai templom rokonát sejtjük benne.

– Ennyi erővel az alsóvárosit is mondhatjuk, mert a kettejük kapcsolatát régtől fogva ismerjük.

– Igaz, de erre nézve is csak sejtéseink vannak.

– Rengeteg szegedi kitérte éber figyelemmel az ásatást. Sokan vallják, az alsóvárosi templom és a Dömötör-torony mellett harmadik látványossága lehetne Szegednek, ha nem temetik vissza.

– Valóban szegény Szeged régészeti emlékekben. Tarvágiást végzett a nagy árvíz, és gondos kezek tűntették el a megmaradtakat is. Gondoljunk

csak az Oskola utca régibb oldalának leradirozására. A korszerűség jegyében!

– Rúgta le magáról régiségeit Szeged, mint gyerek a takarót. Olasz városok féltve őrzött ódon képe áll elének, ha visszaidézzük a régi állapotokat.

– Én se vagyok született szegedi, ahogy te se, ennélfogva talán jobban sajnáljuk a régi falakat, mint a város szülőttei. Mindenesre amikor kiveték a törököt, jöttek a császári hadmérnökök, akik lerajzolták a várat. Az ő munkájukból sejtjük a templom méreteit, de adatokkal ők se szolgáltak.

– Az előbb emlegetett szemlélők többsége fájlalta a visszatemetést, és fájlalja a mostani klinkertéglás beépítést is.

– Fájlalom én is.

Sír hátán sír

A helyreállítás koncepciójába beletartozik az is, hogy a vízvezetéket följútsák. Megint jöttek a markológépek, és ezúttal csontokba haraptak.

– A régész pedig, ha csontot lát, elfogja a harctéri idegességét.

– Így nem igaz. Szapulnak bennünk eleget, de hát ez a kenyerrűnk.

– Mit találtak?

– A vár területén a római kortól a közeli századokig vannak föltárt emlékeink. Temetkezési nyomokat azonban csak a keresztény világból találtak, s ezekben kevés melléklet volt.

– Ha keresztényeket temettek, biztosan ezzel búcsúztak tőlük: nyugodjanak békében. A régész viszont mindent elkövet, hogy ne nyugodjanak. Rómer Flóris, amikor először megtalálta a szeri monostor tövében a csontokat, még összegyűjtötte, és kegyelettel újra eltemette.

– És ha markológép harapdálja össze?

– Mi lesz a csontok sorsa?

– Most tisztítják valamennyit, és átadjuk az egyetem embertani tanszékének. Ők ha-

A vártemplom

Hogy ez a templom valóban a vártemplom lehetett, ugyan egészen egyértelműen nem lehet eldönteni, de az a körülmény, hogy királyi területen királyi udvarház közelében állhatott a szegedi templom, s hogy az ismertett kőfaragványok elsősorban esztergomi emlékekkel, a királyi és érseki udvar kőfaragó műhelyével és mestereivel állnak legszorosabb kapcsolatban, ezt a feltevést alátámasztja. A korai templom alaprajzi elrendezésének, továbbá

pontos helyének megállapítására egyelőre nem lehet vállalkozni. Toronyát (esetleg tornyait) vállkőves oszlopfővel tagolt ikerablakok törték át, az ablak kávéját sűrű palmettás díszítette. Az ablaktöredékek vastagsága szerint a torony 1 méter, a templom falai 1,20 méter vastagok lehetnek. A falakat felül gyámokra támaszkodó ívsoros párkány zárta le, alul pedig attikai lábazat szegélyezte.

(Szeged története I/294-295.)

tározzák meg, miféle népek laktak itt akkoriban. Emlékük azonban megmarad.

– Láttam egy sírt, fölött ember csontváz-kebelén gyerek csontváz nyugodott. Együtt temették őket, esetleg anya volt gyermekével?

– A Szegedi Biológiai Központ talán besegít DNS-vizsgálatokkal is, akkor tisztázódik az egyértelműen, hiszen rokoni kapcsolatok is kiderülnek. Tény, hogy abban a viszonylag kicsi gödörben két hónap alatt 324 sírt tártunk föl. Ópusztaszeren öt év alatt 900-at. A legtöbb hajszálpontosan K-Ny-i tájolású, és néhány van csak fordítva.

– Vigyázz, Feri! A keleti-nyugati fordítottja a nyugati-keleti!

– Nyertél. Tehát van északi-déli is. Centiről centire haladtunk lefelé, szinte minden rétegből új sírok jöttek elő.

– Szándékos rátemetés történt?

– Szabályos rendben temetkeztek, rendes közöket hagyva. Amikor már betelt a sírkert, rátemettek, pedig csak mellük akartak temetni.

– Marad a kérdés: kiket temettek ide?

– A várbelieket mindenképpen, de csak egyetlen sírban ta-

– Papi ember volt, tekintetjük szakmabélinek, tehát hűhetünk is neki.

– A ferencesek egykori klostora is ide teszik sokan. Nem az alsóvárosi koldulókat, hanem a mariánusokét. Írás is említi, tartományi ülésüket is az ódon falak között tartották. Bálint Sándor is várbéli rendházi és templomról beszél, el is fogadjuk fölvetéseit, de bizonyítékot még nem találtunk rá.

– Van remény a folytatásra?

– Pályázott a város, négy-millió forintot kapott a további föltárára, és hárommillióval Szeged is megtoldotta. Jövőre megpróbáljuk megtalálni a mostani járdá és az út közötti rész alatt lévő maradványokat. A gyönyörű gótikus templom díszes kapuja, esetleg fölmenő falai is előkerülhetnek.

– Szívesen hangoztatnám, jó lenne, ha utána nem temetnék vissza, hanem értékes romként gazdagítaná Szegedet. Ahogy a Dömötör-torony is.

– Sajnos, a mi hatáskörünk eddig tart, és itt ér véget. Más a vár gazdája a mostani kerítésen belül, és más kívül. Furcsa fellegelgős bontakozott ki már ebben az ügyben a közelmúltban, ebből is láthatja mindenki, nem rajtuk múlik. A múzeum dolga, hogy föltárja, megörzixe és láthatóvá tegye a múltat, mindenképpen ezt sugallom tehát magam is. Ha erősítést kapok hozzá, megköszönöm szépen. Ha a mai Szegedet, és Szeged holnapját is gyarapíthatjuk munkánkkal, még jobban örülünk. Avval, hogy földolgozzuk, szakszerűen dokumentáljuk az ásatást, sorba szedjük minden mellékletét, sokat használunk, de keveset ahhoz, amennyit láthatóvá tételével tehetnénk. Közben reménykedve mondogatjuk, miért ölné bele ezt a sok pénzt valaki, ha végre nem ugyanezt akarná? A mi dolgunk mindenesre, hogy folytassuk a munkát törvényeink szerint, lehetőségeink szerinti, teljes tudásunkkal. Jövőre talán többet mondhatunk.

Vissza a falakhoz!

– Betemetitek ezt is. Ezzel tehát befejeződött a szegedi vár legújabb régészeti föltárása?

– Bizunk benne, talán nem. Annyi biztosnak látszik, a tatárjárás után épült, vele közel egykorú lehet a templom is. Betűbe foglalva Dugonics András említ először. Gyerekkorában még látta a romokat, játszadozott is rajtuk, és Szent Erzsébet templomának mondja. Korábbi híradást erre nézve se találtunk még.

Podmaniczky Szilárd

Tárca

Kábultan álltam a téren
mint ki magát térdig leette
tölgyfarönk ringott a szélben
lomhán mocorgott
az útra szórt kavics

pénztárcát vettem a boltban
750-ért adták
maximum ennyiért kerestem
épp ennyi volt nálam
üres lett az üres tárca

bár ha több pénz van nálam
akkor se teszem be
csak állnék térdig leetten
előttem ringó tölgyfarönk
lomhán mocorgó kavics

Szereptemle

Szállnak a kemény lányok
Ömlik a térre a zöld fű
Kutyák kék fáknak döntve
Jókora nagymama oktat

Szétveti lábát a Hajnal
Agyilag zokni a lába
Homorú orra egy kegytárgy
Hült fején sült fő

Dudáját nyomja egy kocsis
Gyereke pörög a porban
Nájlon ingben telefonálja
Őtkor már reggel fönt volt

Élvezek zenélni ezekkel
Mondja Dájmond a jóllis
Tüdom időtlen dudahad -
Tokája gallyon jajgató kályha:

Egy bácsi kiabál csak így:
Talán látható az átlón át!
Hajtókáját eltolja, lemattolja
Jattolva Jolánt, a tejfogú lányt

Ősz fűrtjei közt nő ül egyedül
Elhúzza a cigány a száját
Bombázók rúzsznak szabadon
Egy galamb bolondul egy másikért

Ablakomba bomba robban
Láttam amit tán én láttam
Szívem arasznyi szivarra visz
lobog a hajam
a tűzben

Fekete szőlő

„Nemes és nagy dolgok előérzete –
fáj a hasam.”

I. Gyula megkeni vajjal a pirtóst.
A verandán a nép
a kabátját akasztja.
A szőlő rezzenetlen fűrtökbe rendezve.
Réggálíc, hej, réggálíc!

I. Gyula a pirtósba harap.
Újra ősz van, mondja, ez szép
vallassuk meg a néma tájat!
A másik nép meztelen, kaszával
andalog a lugasban.
Réggálíc, hej, réggálíc!

I. Gyula kinéz frissen
az ablakon. Mellényén csipetnyi
vaj, a függönyhöz tapad.
Az emlékek finoman táplálkoznak:
Igen, az is szép volt, akkor még nem
kaszával arattunk a lugasban.
Hej, réggálíc, hej!

A szerző gyűjteményes kötete a napokban jelent meg
„...hidraulikus menyasszony...” címmel a napokban
Palatinus kiadónál látott napvilágot.

Horváth Dezső